

Deset těžkých hříchů psychoterapie

Jiří Růžička

Souhrn

Autor poukazuje na několik tématických oblastí, které jsou v psychoterapii opomíjeny a které ohrožují její svěbytnost i určení. Jsou to: 1. Pravdivost, upřímnost a poctivost k sobě samému jako cesta k pravdivému životu oproti jen vymizení příznaků duševní nemoci a jejich odstranění. 2. Redukce člověka a jeho nemoci na přírodovědně definovaný organizmus oproti pojetí člověka vycházející z bezprostřední autentické a neredukované zkušenosti existence. 3. Nedomyšlení mravních aspektů duševní nemoci. 4. Podléhání přírodovědným paradigmatům a abstraktním obecninám oproti vědě o jedinečném. 5. Odcizení psychoterapeutických jazyků bezprostřední zkušenosti a z ní plynoucímu vyjadřování hovorovou řečí dané kultury. 6. Výklad jako prohlubující porozumění tomu a z toho, co se ukazuje samo ze sebe, oproti výkladu zúženému na předem dané, konečné a takto uzavřené teoretické systémy. 7. Banalizace psychoterapie těmito uzavřenými a umělými systémy a její protiklad; novost a svěžest otevřené každodennosti. 8. Lidské osudy, události a okamžiky pojaty jen jako vnější projevy „za“, či „pod“, či mimo tuto skutečnost stojících sil, zákonů, pravidel oproti bezprostřední a neuzavřené realitě bytí ve světě, která je vlastním zdrojem antropologických určení. 9. Ne porozumění kultuře jako přirozenému prostředí člověka, za které je vydávána „panenská“ příroda bez lidí. 10. Zapomínání na vlastní kořeny psychoterapie vyvěrající z duchovní tradice Západní civilizace a nevděk vůči dobrům a hodnotám, které předkové objevili a uvedly do každodennosti.

Klíčová slova: psychoterapie, deset hříchů, člověk, duševní nemoc, pravdivost, poctivost, mravnost, osud, kultura, tradice.

Pražská vysoká škola psychosociálních studií, Psychoterapeutická a psychosomatická klinika Eset, Praha
Adresa pro korespondenci: PhDr. J. Růžička, PhD., Pražská vysoká škola psychosociálních studií, Psychoterapeutická a psychosomatická klinika Eset, Janáčkovo nábřeží 11, 150 00 Praha 5, ČR

Ve svém příspěvku nebudu hovořit o psychoterapeutických prohřešcích a zklamání, kteří čekali, že se budu zabývat psychoterapeutickou etikou. Ostatně, obávám se, že bych je stejně roztrpčil, protože bych se musel zabývat mravností v podstatném smyslu a nikoli účelově, jak to činí etické kodexy. Musel bych totiž napřed vyložit jeho předpoklady, a tak bych s největší pravděpodobností začal na stejném místě, jak začínám teď.

1. A.K. Wucherer-Huldenfeld (2006, srov. též A.K. Wucherer-Huldenfeld, 2003) upozorňuje, že již v roce 1897 píše Freud svému tehdejšímu příteli Fliessovi (Freud, 1986) následující řádky: „Být upřímný sám k sobě je dobré cvičení, které připomíná řecké *askesis*, latinské *exercitatio*, což není nic jiného, nežli praktické provádění sebepoznání a výuku, či nácvik sebepoznání a umění praktického života tak, aby se člověk mohl stát samostatným a nezávislým. A to proto, že prošel úspěšně výchovou k pravdě o sobě samém. Právě v tomto smyslu je psychoanalytická léčba postavena na upřímnosti.“ A pokračuje: „V tom z velké části spočívá její výchovné působení a její mravní hodnota. Je nebezpečné tento základ opouštět“. Wucherer (tamtéž) cituje Freuda, který na jiném místě praví: „Podstata léčby spočívá v pro-

cvičování „pravdy k sobě samému“, čemuž odpovídá základní pravidlo, které nabádá analyzanda k upřímnosti a k nepředpojaté pravdomluvnosti vůči všemu a o všem, s čím se během léčby setkává“. V „Nové řadě přednášek k úvodu do psychoanalýzy“, jak Wucherer připomíná, Freud základní určení otevřené výpovědi pochopil, a proto psychoanalýzu také doporučoval nikoli primárně pro léčebné účinky, nýbrž „kvůli hodnotě pravdy, kvůli vysvětlením, která nám podává o tom, o co jde člověku především“. Léčebné účinky se v tomto světle ukazují jako její tak říkajíc „by-produkt“. Jejím zájmem tedy není přenos, konflikt a pudové konstelace, či zvědomění nevědomí, ale upřímná až do krajnosti vystupňovaná otevřenost vůči sama sobě a poctivá a upřímná výpověď o svém životě. A to navzdory překážkám, které spočívají v malé odvaze, nezkušenosti i obavám, co vše takto vyjevené skutečnosti mohou znamenat a jak budou posouzeny naslouchajícím terapeutem, po případě jinými účastníky léčby, tak sama sebou. Tato snaha vyžaduje nejen upřímnost, ale také odvahu terapeuta i pacienta a víru ve význam a hodnotu pravdy. Co člověka v psychoanalytické léčbě uzdravuje, je úlevné spolehnutí se na hodnotu pravdy i porozumění tomu, že duševní nemoci omezují být v pravdě vlastního života. Tu ovšem nestačí jen objevit, je třeba vý-

zvě k pravdivému vedení života dostat (Růžička, 1984a). Co je nazýváno pravdivostí života, nemá proto nic společného s nějakým obecným pravidlem, ani předem danou mravní normou, natož pak s takzvanou „objektivní pravdou“ odvozenou od měřitelnosti věci.

Ještě do sedmé kapitoly epochálního Výkladu snů z roku 1900 (Freud, 1936) se Freud pohybuje v oblasti bezprostřední životní zkušenosti, která je pro něho první možností výkladu potíží, a to výkladem z nich samých. Od sedmé kapitoly se však dílo láme a Freud již není sto dále udržet vlastní náhled – že to, co umožňuje přístup k pravdě, je pro lidskou existenci konstitutivní, a tudíž patří k podstatě lidského bytí. I když se tohoto vhledu Freud nikdy nezřekl, nedokázal jej jako prioritu v dalším svém díle explicitně hájit. Neměl totiž ještě k dispozici ona objevná zjištění, která tak zvanou „objektivnost“ a předmětnost světa ukázala jako druhotnou a odvozenou skutečnost od skutečnosti bezprostřední, živé, stále proměnlivé, vždy subjektivní a od světa neoddělené. Jinými slovy, Freud žil a tvořil v kontextu přírodovědného světového názoru, v němž byl oddělen subjekt od objektu, což mezi nimi trhlinu utvořilo, kterou se ono paradigma pokoušelo následně překlenout kauzálními souvislostmi. Zatímco v naší bezprostřední, každodenní a běžné zkušenosti žijeme stále tak říkajíc venku ve světě od samotného počátku vztáženě ve vztazích (a to i v představách, fantazii a snech), v subjekt-objektové pozici jsme uzavřeni kdesi v abstraktní psychice, ze které dodatečně jakýmsi tykadly vystupujeme ven do světa, na který kauzálně působíme, nebo on působí na nás. Původní, ve zkušenosti panující jednota našeho bytí ve světě byla rozlomena.

2. Jestliže první vážné ohrožení psychoterapie spočívá v tom, že už sám její zakladatel sice ponechává podmínky pravdivosti, upřímnosti a otevřenosti vůči sobě i tomu, co nás ve světě potkává jako platné, leč v zápětí je nahrazuje nevědomím, konflikty a obranami (což jsou zpředmětněné zkušenosti určitých stavů našich vztahů), druhé ohrožení plyne z malé odvahy odolat mocnému vlivu přírodovědných paradigmat. I Freud jim podlehnul a již ve Výkladu snů a následujícím díle je člověk redukován na organizmus, na oživlý předmět, který je coby subjekt povahou své věcné definice vždy oddělený od světa. Místo toho však, jak je tomu v naší živé zkušenosti, je naše bytí ve světě – včetně bytí tělesného – jiné povahy, nežli jen předmětně definované. Naše tělesné bytí, které je aspektem celo-bytí, proto nekončí pokožkou těla, ale je součástí naší neustále angažovanosti ve světě a dosahuje tam, kde se v celo-bytí nacházíme (Boss, 1974, Condra, 1998). Například kráčeje po ulici jsme již svými kroky u lesa, ke kterému míříme. Předmětně jistě ne, ale nejsme žádný předmět, nejsme stroj! Stroj je vždy pouze na tom místě, kde se jako předmět nachází. Člověk je však bytostí intencionální (Husserl, 1993), a proto jeho pohyb bez intence nemůžeme vymezit jinak, nežli předmětně a takto antropologicky nepřiléhavě. Pouze odhlédnutím od celku bytí můžeme vidět naše nohy věcně, ale pak, pokud tak učiníme, nejsme sto spatřit jejich lidský význam spočívající v intencionalitě chůze. Nemůžeme rozumět nohám v jejich

plném smyslu, kterým je chůze za něčím, pro něco, odněkud někam, co je patrné až z celku bytí člověka. I bezmyšlenkovité a nikam nesměřující bloumání je srozumitelné, neboť patří k bytostné možnosti smyslu lidské existence a ztráty cesty k ní. Jen z důvodu našeho celo-bytí, které je vždy také vztážené ke světu a v něm, můžeme mít zrychlený tep, když jsme v představách někde u vzrušující události, které jsme se zúčastnili včera, proto nás pojme chlad, když jsme u obětí lidské necitelnosti někde na druhém konci světa, o nichž čteme v novinách v rubrice zprávy ze zahraničí. Smysl života tudíž nespočívá v plnění tzv. tělesných potřeb, ale je tomu právě naopak. Neexistujeme proto, abychom krmili naše orgány, poněvadž jsme takto determinováni abstraktními přírodovědeckými zákony, i když nepochybně, jsme bytostmi tělesnými, a proto se také o své tělesné bytí musíme náležitě starat. Ale stolujeme z toho důvodu (nikoli však příčiny), abychom smysluplně existovali. A tak je to s ostatními tzv. puhy a potřebami. Od původní zkušenosti existenciální pravdivosti a celo-bytí existence se psychoterapie odvrátila a podlehla mocenským ambicím přírodních věd i nespůsobilým příslibům, které nám nabízejí. Jsou tom představy, že se z nás stanou díky novým objevům nadlidé, kteří budou s novými metodami v genetice a biologickém inženýrství (takřka) nesmrtelní, (takřka) všemocní a s pomocí umělých inteligencí a stále se zdokonalujících technologií ovládnou ještě větší kus přírody (Heidegger, 1995, Fromm, 1979, srov. s Nietzsche, 1995, 2001).

3. Životní potíže byly díky medicinizaci pojaty jako symptomy, složité a nepřiměřeně náročné životní situace a zbloudilý život byly patologizovány a tak vyňaty z původního řádu lidské existence. Medicína je orientována na symptom a jeho skladbu, zatímco psychoterapie na skladbu člověka v kontextech jeho existence. Také víme, ale odložili jsme stranou, že projevy duševních potíží nejsou jen subjektivní stavy, ale neodmyslitelně spojitě k nim patří, jednání, způsob života a projevy duševně nemocných k druhým lidem a okolnímu světu. Pro názornost. Tzv. orálně závislí jsou svou neschopností žít samostatně k lidem kořistnický přímknuti a omezují tak jejich osobní svobody a práva. Depresivní nás zase činí zodpovědnými za vlastní neschopnost unést ztráty a neúplnost, nedokonalost a úplnou nenaplnitelnost životních možností. Obsedantní zákonitě zpředměťují sebe i druhé a z života vytvářejí nelidské formálnosti a samoučelná pravidla, která mohou platit snad pouze pro předměty a nikoli pro lidi. Paranoidní mají nejen maximální požadavky na okolí neodpovídající realitě, ale snaží se mít moc a kontrolu nad lidmi i světem podle svých představ a fantazií. Hraniční se chovají, jakoby svět měl patřit především jim. Jak vstupují do světa druhých závislí je další příklad. Psychoterapie tyto projevy nechává stranou. Nemoralizuje je a ani netrestá. Od dob, kdy Freud s Breuerem byli sto unést, byť s nemalými obtížemi v léčbě krásnou, inteligentní, vzdělanou leč svádívou a manipulativní A.O., dělají totéž ostatní psychoterapeuti. Je snad toto psychoterapeutickým hříchem? Jistě nikoliv. Oba muži se zachovali příkladně soucitně a odvážně. Nenechali se ani svést, ani od-

radit a vytrvale pokračovali v léčbě. Proč ale hovořím v této souvislosti o hříchu, když před sebou máme příklad přednosti. Život přináší paradoxy i v případech psychoterapie. Díky uzávorkování a vyvinění pacientů z jejich reálného chování psychoterapie založila vlastní existenci. Vznikla nová antropologická disciplína, která umožňuje porozumět, léčit a vychovávat způsobem a prostředky do té doby neznámými či systematicky nepoužívanými. Byl založen obor, který umožnil rozumět a pomoci lidem způsobem a v rozsahu do té doby neznámým i nedosažitelným. To však nesmí znamenat, že ostatní nemedicínské skutečnosti, které k duševní nemoci patří, neexistují, že jsou jen druhotnými znaky nemoci a se skutečnými každodennosti, ani s nemocí samotnou nesoúvisí. Duševní nemoci, jak se ukazuje, neznamenaají jen potíže subjektivní, ale jsou problémem i ostatních lidí, kteří se na nich přičinili a přinášíjí trampoty těm, kteří se stali oběťmi projevů nemoci duševně nemocných lidí. (Růžička, 1984b, 2008). A to by nemělo být zapomenuto. Chybí zde „instituce pokání, nápravy, odpuštění a smíření“, v psychologickém i společensko-kulturním významu. Máme zde společensko-mravní, kulturní, ale také věcně odborný problém, na který, což se týká i rodinné terapie, psychoterapie zapomněla.

4. Pokleskem psychoterapie je také to, že dostatečně nedbá na to, co říká a proklamuje. Místo toho, aby se starala o permanentní reflexi sama sebe kriticky, tedy nezávisle a fundovaně, snaží se až nedůstojným způsobem napodobovat ty disciplíny a kopírovat ty přístupy, které z člověka učinily pouhou věc mezi věcmi, vypočitatelný jev, predikovatelné a takto ovládatelné jsoucno. Ohrožuje, co ji činí unikátní a nenahraditelnou. Bojí se důsledně držet přesvědčení, které sice proklamuje, ale průběžně opomíjí, že je skutečnou vědou, a to vědou o jedinečném, unikátním jsoucnu a jeho bytí, a tím je každá jednotlivá lidská existence se svým jedinečným životním osudem a posláním, vlastními volbami a vůlí, se vším, čím je. Každý z nás je jedinečný a v psychoterapii jsme se o tom mohli přesvědčit způsobem, který je pro jiné disciplíny nedosažitelný. Tato zkušenost nemůže být jakkoli vyměněna ani nahrazena naukami o obecném, které založil Aristoteles. Psychoterapie však není přírodní vědou. Přírodní vědy jsou pozoruhodným, leč z bezprostřední zkušenosti přirozeného, neohraničitelného, nevyčerpateľného, proměnlivého na dílčí a odvozené disciplíny neredukovatelného světa, kterému Patočka říká svět přirozený, abstrahované nauky. Psychoterapie tento přirozený svět nejen lidem pomáhá objevovat, ale také jej restituovat. To je její pravé poslání. Psychoterapeutické modely nejsou žádné objektivizovatelné a predikovatelné předmětné systémy, ale různé formy analogií, metafor, hyperbolických obrazů a znázornění. Pokud má pošetile přírodovědecké ambice, stává se nikoli jednou z přírodních věd, ale ideologií a také něčím podivným, něčím mezi kočkou a psem, co u přírodovědců vzbuzuje nedůvěru a rozpaky.

5. Ideologizace a indoktrinace psychoterapeutů i těch, které má psychoterapie v péči, jsou další pokleslostí psychoterapie.

Jak pacienti, či klienti, tak psychoterapeuti, si často musí osvojit žargon určitého směru či školy, musí se naučit složité a vnitřně svázané definice a popisy, s jejichž pomocí si mají posléze vyložit své potíže spadající do každodennosti, ve které se všichni domlouvají běžným jazykem, hovorovou slovenštinou či češtinou. Mezi ně patří pseudovědecké výklady, jakými jsou nevědomé mechanismy, vzorce chování, obrany atd. Své skutečné životní potíže nazývají reálnému životu odcizenými názvy, termíny a vykládají je nikoli z reality samé, ale těmito konstrukty. Kolegyně Paloušová při debatě představitelů odlišných psychoterapeutických směrů odpověděla na otázku, jak se mezi sebou mohou dorozumět naprosto jasně. Hovorovou řečí. Ale jak je to možné? Protože žijeme původně ve společném přirozeném světě, kterému takto původně také všichni rozumíme, říká Patočka (Patočka, 1992). Jestliže se na tomto základě a tímto způsobem dorozumíme, proč používáme složité teoretické a přirozené skutečnosti odcizené modely a konstrukce?

6. Jazyk, symbol a výklad v psychoterapii. M. Heidegger (Heidegger, 2002, 2006) považuje řeč za „domov bytí“. Co to znamená a jaký má tato věta vztah k psychoterapii? Znamená to, že svět tak, jak se objevuje lidem a v němž žijeme, přirozený svět, je nám přístupný řečí, tak abychom do něho nejen vstoupili, ale mohli jej i osídlit. Kdybychom neměli řeč, mám na mysli především řeč slovní, neměli bychom lidský svět. Řečí svět tak říkájíc odemykáme, řečí vystupuje to, co vnímáme jako něco určitého tak, že to můžeme pojmenovat a pochopit. To, jak o věci hovoříme, určuje její jakost, podobu, povahu, její vymezení. Věci nemůžeme odělit od výkladu, v němž je vidíme. Řečí se svět skládá jako hudba nebo tajanenka. Řeč svět určitým způsobem předkládá, a způsob kladení je i jeho výkladem. Výklady, které předkládají hojnost bezprostřední zkušenosti do hotového uzavřeného a všemi směry definovaného prostoru, jsou výklady reduktivní. Bohatost a novost věci, je proměněna v již předem danou sféru možností. Takové výklady jsou považovány za spolehlivé, vždy predikovatelné a opakovaně vykazatelné. V přirozeném světě naší každodennosti však takové stále stejné, ničím neobvyklé a opakující se skutečnosti stejného významu shledáváme banálními. V nich je banalizováno zrození i smrt, láska i nenávisť. Vidíme, že jsou nudné, nezajímavé a povrchní. Byť by se vztahovaly k důležitým zjištěním. Převádíme-li reálný lidský život na abstraktní konstrukty, zbavujeme jej ducha té věci, jedinečnosti chvíle, pelu původnosti. Živé skutečnosti odcizené a od ní záměrně odělené výtvoary jenž mají ambici být skutečnější než skutečná realita, jsou ahistorické, proto asociální a ze stejných důvodů pro člověka nebezpečné artefakty.

7. Co znamená v případech psychoterapie banalizace? Banálními ji činí přírodovědecká formalizace. Formalizovaný život se během času stává povrchní, nudný a triviální. Vypočitatelný život je stereotypní, předem známý a vyprázdněný. Banálním je pak i svět a jsoucna v něm. Abychom stav přerušili, máme dvě možnosti. Otevřít svět tak, aby vstoupil rovnou a bezprostředně, nečekaně a vždy nově, ale zároveň se vysta-

víme nejistotám a nehotovosti, kterou přináší. Nebo zvolíme jinou formu ozvláštění a tou je senzace. Senzace je pokračováním banálnosti života. Jakmile novinka zevšední, zes-tárne, nemá již nic, coby ji činilo zvláštní a jedinečnou. Psycho-terapie, která je uzavřena v takovém systému, je nudná a nevšední, otevřenou existenci člověka trivializuje. A jako každá droga, potřebuje stále větší dávku k vzrušení. Senzace v psychoterapii má, stejně jako v životě, blízko k módnosti. Novost věci nespočívá v senzaci, ale v tom, jak se věc zje-vuje v tom, čím skutečně je. V tom, jak se bytí samo zje-vuje. Módnosti a módy svádějí k banalizaci. Psychoterapie je únavná, vyčerpávající, ale nikdy není nudná. Obohacuje, občerstvuje, překvapuje a udivuje každým okamžikem, kaž-dou událostí. Stále se od svých pacientů či klientů, ale i od sebe samých, máme co dozvídat, co se učit, nad čím v údivu a překvapení žasnout, být otřeseni a zasaženi. Mám za to, že vlastním důvodem syndromu vyhoření je banalizace a z ní pramenící nuda a vyprázdňení a nikoli skutečné psychotera-peutické nasazení. Domnívám se, že název vyhoření směřuje různé „syndromy“, které mají různý původ i důvody.

8. Když jsme hovořili o řeči, dotkli jsme se také otázky výkladu, která je v psychoterapii klíčová. Vyložit znamená postavit do světla, ukázat v pravém jasu i významu, který je danému jsoucnu vlastní. Znamená porozumět a pochopit tak, aby se vykládané jsoucno zjevilo, ukázalo věrně a pod-statně. Řeč však není žádný nástroj. Řeč je lidský způsob bytí, což nám umožňuje, aby se toto bytí jeveného objevilo ve svých proměnlivých významech, kterými se ukazuje a řečí ohlašuje (Gadamer, 1999). To, co se zjevuje, je skutečná sku-tečnost, za níž již nic jiného není. Freud „za skutečností přirozeného světa“ hledal pudy, jiné zase instinkty či potřeby. A další „za tím vším“ zase biochemické či neurofyzické procesy. V tom, co se nám v psychoterapii zjevuje, nezakou-šíme jako nějakou neměnnou, trvalou a za proměnlivými úkazy stojící skutečnost, protože takové jsoucno za skuteč-ností není, pokud je ovšem za ně sami nedosadíme. Ani pří-rodní zákony nestojí za věcmi, ale můžeme je spatřit v nich. Věcem v našem přirozeném světě, ve světě lidí rozumíme podstatně tak, že je nesmíme převést na „za, či pod“ sku-tečností stojící pravidlo či zákonitost. Abstraktní zákonitosti našeho života nám spíše mají pomoci vidět jsoucna v dal-ším světle, aniž by je mohla jakkoli nahradit, či je prohlásit za skutečnosti druhého a taktó nižšího řádu. Podívejme se na výklad Oidipova osudu. Pokud jej pochopíme a vyložíme jako hru abstraktních, tedy vyňatých, upravených a nově definovaných skutečností, např. tzv. pudů, celý text mýtu o Oidipovi je druhořadý a vlastně jen kamufluje skuteč-nou skutečnost. Jakmile však vyložíme mýtus z něj samého, z událostí, skutků a jejich návazností, vztahů a poměrů v ro-dině, lidmi i státem, jakmile provedeme výklad promyšlením a domyšlením Oidipova života v kontextech, máme před se-bou naprosto srozumitelně rozkrytou realitu Oidipova údělu. Vidíme totiž nejen Oidipův život, ale i život jeho rodičů a po-měry, které mezi nimi panovaly. Vidíme, jak tyto poměry ov-livnily život dítěte a jaké dopady pak měly manželské a spo-lečenské rozepře nejen na Oidipa, ale celou na obec (Růžička,

2009). Zkrátka, výklad, který je reinterpretací skutečnosti na síly v pozadí, zbavuje příběhy, osudy a události našich životů jejich skutečného bytí a činí je virtuálními. Lidská existence, náš život, se v takových výkladech ztrácí, místo toho, aby se objevoval. Proto je věcně nepatřičné říci, že za jedním, chováním, symptomy a skutky stojí nevědomé pudy, instinktuální drivy či potřeby. Tyto pojmy jsou virtu-álními konstrukty a nikoli realita vyššího řádu. Kdyby tomu tak skutečně bylo, byl by náš život beznadějný a nesmyslný. Lidská svoboda, zodpovědnost, láska by byly jen prázdnými slovy a celý tento text i konference, na které byl přednesen, jen ubohým pokusem si ozvláštňit předem daný „superiorní pohyb“, do něhož vlastně nemáme co mluvit. Naštěstí tomu tak, jak nám ukazuje život sám, není. V psychoterapii jde právě o obnovu tohoto života a nikoli o restituci zmíněných abstrakcí.

9. S tím souvisejí falešné mýty. Chtěl bych zmínit jeden, který se týká tzv. lidské přirozenosti. Je odvozována od našeho hypotetického zvířecího původu. Jakási nostalgie či spíše naivní romantismus považuje život člověka v co nejpri-mitivnějších podmínkách syrové přírody za původní a pravý, civilizace je prohlašována za jakousi pokleslost nebo pou-hou pěnu na moři animality a evropská kultura za úpadek, který by měl být nahrazen jakousi novou utopií. Veškerá solidní kulturně antropologická, historická a archeologická zkoumání ukazují, že přirozeným prostředím člověka není panenská příroda, ale kultura. Počínaje kulturami prvobytnými a konče kulturami dnešního světa. Sám člověk totiž je kultura. Co jiného jsme jako lidé, kteří žijí jako ve svém pra-vém a vlastním domáckém prostředí způsobem, který máme vrytý pod kůží, v morku kosti, na náhrobcích, písemnos-tech, stavbách, výtvořech, jazycích, nežli bytostmi kultur-ními. Návrat do pralesa nebo stepi se vším všudy by zmeanal konec homo sapiens. Proto také péče o člověka je vždy také péčí o jeho kulturu. A to, co jsme nyní my, je díky tomu, jací byli naši předkové. Proč se nehrnou zástupy lidí z Evropy a Severní Ameriky do jiných končin, a že je tomu právě naopak svědčí o tom, že náš Západ, byť má spoustu chyb a rozhodně není dokonalý, je jedním z nejlepších civi-lizací, které se lidstvu zatím podařilo vybudovat. O každou takovou hodnotu se člověk musí s nasazením a vytrvale sta-rat.

10. Za málo přijatelný poklesek lze považovat přehlížení nebo dokonce odmítání skutečnosti, že na počátku a v pra-původu psychotherapeutického odborného konání je lidské milosrdenství pečující lásky, soucitná ohleduplnost a chá-pající účast a nikoli instrumentální zájem a oborové tech-nologie a techniky, se kterými se v psychoterapii pracuje. Soustavně podléháme technokratickým atakům, které při-cházejí vždy nejmocněji tehdy, když se psychoterapie oprá-vněně přihlásí ke svému mottu, že dobra a z nich pocházející ctnosti, jako jsou milosrdenství, soucit, solidarita, ochota po-moci a láska k bližním, jsou původním motivem i účinným činitelem péče o lidské zdraví. Že to, co skutečně léčí (a co nemůže chybět ani u tabletky) je naděje a víra ve smyslu-

plné příští. Čin, který Freud a Breuer na počátku své kariéry vykonali (na což se zapomíná), je východiskem jejich dalších objevů a koncepcí. Přijali apel, že erotickým manipulacím slečny A.O. nesmí podlehnout, nesmí je využít pro svoje osobní požitky, ale musí se jich zříci. Neboť kdyby podlehl, kdyby ztratili soucit a slitování s nebohou pacientkou, kdyby se svých osobních zájmů nevzdali ve prospěch oné mladé dámy, nejen že by jí nezbavili jejich neurotických potíží, ale zpronevěřili by se tomu, co po dobu nejméně dvou tisíc let spatřujeme jako hodnotu oběti. A také by neumožnili vznik nového a mocného proudu pomoci a péče o duševně nemocné lidi, toku, který otevřel nové pohledy na lidský život a z něj plynoucí výchovné, sebe řídící, léčebné i vzdělávací sociální aktivity. Jejich výkon nebyl pouze vědecký, ale také mravní a citový. Když procházíme životními výpověďmi velkých psychoterapeutů, tak se vždy setkáme s opravdovým zájmem a nezištnou snahou zbavit lidi utrpení a duševního strádání. Při této příležitosti je třeba připomenout, že i city a vztahy pacientů ke svým psychoterapeutům jsou skutečné, byť jen ještě nesvobodné k nezávislým a vyzrálým vztahovým možnostem, které na své uzdravné cestě hledají. Řehole, kterou sebou psychoterapie přináší, pramení z pochopení lidského srdce. Psychoterapie je takto chápající nejen proto, že je poznáním duše, ale stejnou měrou vychází z ctností a lásky k lidem a stojí na pečující agapé, něžných citech, mužné a pevné solidaritě a žensky trpělivé a mateřsky laskavé pečlivosti a neutuchající obecně lidské samaritánské starostlivosti (Tavel, 2009). Dobra plynoucí z lásky a ctností jsou zvláštním, původním a ojedinělým způsobem ústředními tématy, na kterých stojí naše Západní civilizace. To, že psychoterapie vznikla právě na těchto skutečnostech není ani náhodné, ani nepochopitelné. Neboť s ní historicky souvisí a jí předznamenává obětavé úsilí židovských a křesťanských předků, kteří v judaisticko-křesťanské tradici celými svými životy zápasili o uskutečnění dober lásky, spravedlnosti a rovnosti všech lidí. Psychoterapie náleží k našim vlastním kořenům a jejich duchovním proudům sahajícím až do antické doby, která nás vybavila kulturně společenským, filosofickým a vědním bohatstvím z něhož vykvetlo uspořádání Západu. Zapomínání na tyto kořeny považují za hřích, jenž je z vyjmenovaných desátý a jehož součástí jsou naše znehodnocující postoje k vlastní civilizaci. Což vůbec neznamená, že bychom měli přehlížet ta dobra, která přišla a stále také přichází z jiných civilizací a kultur našeho společného Světa.

Literatura

- Boss, M.:** Grundriss der Medizin und der Psychologie. Stuttgart, Bern: Huber, 1975.
- Freud, S.:** Briefe an Wilhelm Flie 1887-1904. Frankfurt/M: Von J. M. Mason, 1986.

- Freud, S.:** Výklad snů. Praha: J. Albert, 1936.
- Condrau, G. - Freud, S. - Heidegger, M.:** Daseinsanalytická teorie neuróz a psychoterapie. Praha: Triton, 1998, 323 s.
- Fromm, E.:** To Have or to Be. London: Abacus, 1979, 224 s.
- Gadamer, H.G.:** Člověk a řeč. Praha: Oikoymenh, 1999.
- Heidegger, M.:** Básnický bydlí člověk: německo-česky. Praha: Oikoymenh, 2006.
- Heidegger, M.:** Bytí a čas. Praha: Oikoymenh, 2002.
- Heidegger, M.:** Už jenom nějaký Bůh nás může zachránit. Filosofický časopis, 43, 1995, č. 1.
- Husserl, E.:** Karteziánské meditace. Praha, 1993.
- Nietzsche, F.:** Antikrist: přehodnocení všech hodnot. Olomouc: Votobia, 2001, 126 s.
- Nietzsche, F.:** Tak pravil Zarathustra. Olomouc: Votobia, 1995, 367 s.
- Patočka, J.:** Přirozený svět jako filosofický problém. Praha: Oikoymenh, 1936, 1970, 1992.
- Růžička, J.:** K základům psychoterapie a duševní nemoci. Psychoterapeutické sešity Praha: Kabinet psychoterapie PK LFUK, 1984a, s.1-19.
- Růžička, J.:** Etika a psychoterapie. Psychoterapeutické sešity. Praha: Kabinet psychoterapie PK LFUK, 1984b.
- Růžička, J.:** Oidipus re-loaded. Klinické a metateoretické modely v ego-analýze. Kritický pohled. Habilitační práce. Olomouc 2009.
- Růžička, J.:** Psychoterapie jako problém dobra a zla. Psychiatria, psychoterapia, psychosomatika, 16, 2009, č. 2, s. 64-72.
- Tavel, P.:** Psychologické problémy v starobe. I. Pusté Úľany: Schola Philosophica, 2009, 280 s.
- Wucherer-Huldenfeld, A.K.:** Erfahrung und personales Sein. Ausgewählte philosophische Studien. Bd. 1. Über die Wahrheit der Psychoanalyse Freuds. Wien, 2003, s. 307-325.
- Wucherer-Huldenfeld, A.K.:** Über den Bezug der Emotionen zur Wahrheit. Daseinsanalyse, 22, 2006, s. 28-40.

Do redakcie došlo 20.12.2009.